

**การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์
อำเภอเมืองขอนแก่น**
**THE ADMINISTRATION OF SANGHA ADMINISTRATORS IN MUANG DISTRICT,
KHON KAEN PROVINCE***

พระมหาชุตีพงศ์ คงกาจธัญกรณ์ (สิริวิชโย), วินัย ผลเจริญ

มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Phramaha Chutipong Kongkarntayakorn (Sirivichayo), Vinai Poncharoen

Mahasarakham University, Thailand

E-mail: mahajun1994@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการดำเนินการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น 2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ที่อยู่ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น จำนวน 265 รูปและผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แก่ พระสังฆาธิการจำนวน 6 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิจัยเชิงคุณภาพรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การดำเนินการต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการสาธารณูปการ ด้านการปกครอง ด้านการเผยแผ่ และ ด้านศาสนศึกษา

2. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ พบว่า พระสังฆาธิการควรกำกับดูแลพระสงฆ์ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เคารพกฎหมายคณะสงฆ์และกฎหมายบ้านเมือง เพื่อแก้ปัญหาพระประพฤตินอกกรีต, ควรส่งเสริมให้ศึกษาฝ่ายธรรมและฝ่ายสามัญ เพื่อให้เข้าใจคติโลกและคติธรรม, ควรจัดตั้งกองทุนการศึกษา เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่มีความประพฤติดี เรียนดี แต่ยากจน, ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ชำนาญในการเผยแผ่ธรรม เพื่อให้พระพุทธานุศาสนาเจริญก้าวหน้ามั่นคงสถาพร, ควรสนับสนุนให้เรียนรู้วิชาการก่อสร้างและงานบูรณปฏิสังขรณ์ เพื่อให้ถาวรวัตถุภายในวัดเกิดประโยชน์สูงสุด ประหยัดและคุ้มค่า, และควรจัดตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อน

คำสำคัญ การบริหารกิจการคณะสงฆ์, พระสังฆาธิการ, คณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น

* วันที่รับบทความ: 28 สิงหาคม 2564; วันที่แก้ไขบทความ: 23 ตุลาคม 2564; วันที่ตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2565

Abstract

The objectives of this research were 1 . to study the operation of Sangha Administration of Ecclesiastical officials in the Sangha Administration Area of Mueang khon kaen District. 2 . to study the problems, obstacles, and recommendations for Sangha Administration of Ecclesiastical officials in the Sangha Administration Area of Mueang khon kaen District. This research was mixed research that included both quantitative research and qualitative research. the samples were consisted of 265 monks and novices in the Sangha Administration Area of Mueang khon kaen District. and key informants including six ecclesiastical officials For the tools used to collect questionnaire data, they were analyzed using package programs for social science research. The statistics used to analyze the data were frequency, percentage, mean and standard deviation. For the qualitative research, collecting data from interviews, analyzing data from interviews by writing essays.

The results indicated as follows:

1.The monks and novices had opinions on the sangha administration of ecclesiastical officials in the Sangha Administration Area of Mueang khon kaen District. Overall, it was at a high level, with a mean of 3.71. When it was considered each aspect by sorting the mean from highest to lowest, it was found that the public welfare was at a high level with a mean of 3.87. In the aspect of welfare education, it was at a high level with a mean of 3.73. Next, in terms of public utilities and administration, they were at a high level with a mean of 3.69. In the field of propagation, it was at a high level with a mean of 3.68. Also, in religious education, it was at a high level with a mean of 3.61.

2.Problems, obstacles and recommendations found that the administration of the Sangha should control and take care the sangha to follow and respect to Dhamma disciples and laws for solving the disrespected monks, it should support the Dhamma and general study for understanding on world and Dhamma affair, Sangha administrator should establish a foundation to support in propagation of dhamma perfectly and should support them to learning construction for maintaining inside stuffs in the temple perfectly and also find a foundation for those who are always assist and get trouble.

Keyword: Sangha Administration of Ecclesiastical, Sangha, Sangha Administration Area of Mueang Khon kaen District

บทนำ

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 พระองค์ได้ทรงจัดให้มีการปฏิรูปการปกครองโดยให้ภูมิภาคขึ้นตรงกับส่วนกลางที่กรุงเทพเมื่อมีพระราชดำริให้มีการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์ พระองค์ก็ทรงใช้หลักการเดียวกันให้คณะสงฆ์ทั้งประเทศอยู่ภายใต้การปกครองและควบคุมจากส่วนกลาง ตามประกาศใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 โดยกำหนดให้มีมหาเถรสมาคมซึ่งทำหน้าที่

เป็นที่ทรงปรึกษาในการพระศาสนาและการปกครองบำรุงสังฆมณฑล แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตยในเวลาต่อมารัฐบาลในยุคนี้จึงมีดำริให้มีการปฏิรูปการปกครองคณะสงฆ์เสียใหม่ให้สอดคล้องกับรูปแบบการปกครองของบ้านเมืองโดยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2484 ซึ่งกำหนดให้มีการแบ่งแยกอำนาจเป็น 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ เพื่อการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน อันเป็นลักษณะเดียวกันกับหลักการการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ในฝ่ายอาณาจักรได้มีการตรากฎหมาย พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ร.ศ.116 (พ.ศ.2440) ส่วนฝ่ายพุทธจักรก็มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 (พ.ศ.2445) (เมฆา วิรุฬหก, 2559 : ออนไลน์)

พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ได้ล้มเลิกแนวคิดแบ่งแยกและตรวจสอบคณาอำนาจเบ็ดเสร็จให้กับสมเด็จพระสังฆราชและมหาเถรสมาคมตามแนวทางเดิมที่ใช้มาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 โดยอ้างเหตุว่า “การจัดดำเนินกิจการคณะสงฆ์มิใช่เป็นกิจการอันพึงแบ่งแยกอำนาจดำเนินการด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการถ่วงดุลแห่งอำนาจเช่นที่เป็นอยู่ตามกฎหมายในปัจจุบัน และโดยที่ระบบเช่นว่านั้นเป็นผลบั่นทอนประสิทธิภาพแห่งการดำเนินกิจการของคณะสงฆ์ ด้วยเหตุนี้คณะสงฆ์ไทยจึงมีการปกครองแบบรวบอำนาจตามแนวทางของจอมพลสฤษดิ์ มาโดยตลอดแม้จะมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติในปี พ.ศ. 2535 แต่นั่นก็เป็นเพียงการสร้างความสะดวกและส่งเสริมอำนาจตามพระราชบัญญัติฉบับเดิม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ตามที่ได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 นั้นอาศัยเหตุผลพอสรุปได้ว่า พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 นั้นได้บังคับใช้มาเป็นเวลานานแล้วอีกทั้งบทบัญญัติบางมาตราที่ไม่ชัดเจน ไม่เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบันและในบางกรณีมิได้บัญญัติไว้จึงทำให้เกิดปัญหาในทางปฏิบัติ จึงได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ที่ได้ปรับปรุงแก้ไขและเพิ่มเติมบทบัญญัติในส่วนที่ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ไม่มีเพื่อให้สอดคล้องกับการปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน ซึ่งขอบข่ายงานคณะสงฆ์มีภาระกิจที่จะต้องบริหารจัดการให้ได้แต่เมื่อมาศึกษาพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และกฎหมายหรือ กฎระเบียบอื่นๆ ที่จะส่งเสริมให้พระสงฆ์การทำงานให้สะดวกยิ่งขึ้นนั้นมีน้อยมาก เพราะมีปัญหาจากโครงสร้างการบริหารไม่ได้มาจากสิ่งอื่นและโครงสร้างการบริหารไม่มีการแก้ไขให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ทำให้การบริหารไม่สอดคล้องกับสถานะของสังคมปัจจุบัน (จากหมายเหตุการประกาศใช้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505)

การปกครองคณะสงฆ์จึงถือได้ว่าเป็นหัวใจหลักในงานบริหารจัดการกิจการของคณะสงฆ์ คือ ด้านการปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ สาธารณูปการ และ สาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้ดำเนินไปตามพระธรรม วินัย กฎหมาย กฎระเบียบ มหาเถรสมาคม ข้อบังคับมติพระบัญชาสมเด็จพระสังฆราชหรือคำสั่งสอนของ ผู้บังคับบัญชาเหนือตน การระงับอธิกรณ์ การวินิจฉัย การลงนิคหกรรม การวินิจฉัยข้ออุทธรณ์ต่างๆ ตลอดจนการแต่งตั้งถอดถอนเจ้าคณะพระสงฆ์การควบคุมดูแลให้เป็นไปตามข้อวัตรปฏิบัติของจริยาพระสงฆ์และการและสถาบันคณะสงฆ์ไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน วิทยาการด้านการบริหารและการจัดการก้าวหน้าไปมาก คณะสงฆ์ควรจะได้ใช้วิทยาการเหล่านั้นมาช่วยเสริมการบริหารและการปกครองคณะสงฆ์ กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจต้องอาศัยการบริหารแบบราชการของฝ่ายบ้านเมือง กิจการคณะสงฆ์บางอย่างอาจอาศัยการบริหารที่คล่องตัวแบบภาคเอกชนและกิจการบางอย่างต้องบริหารตามหลักพระธรรมและพระวินัย (พระครูจันทสารสุมังคละและคณะ, 2562) โดยมีพระสงฆ์การทำงานที่ในการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่จะบ่งชี้ความสำเร็จในการส่งเสริมกิจการพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนถาวรสืบไป ดังคำกล่าวที่ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติจะรุ่งเรืองสืบไปก็ด้วยการอาศัยพระสงฆ์การเป็นสำคัญ และเนื่องจากพระสงฆ์การนั้นเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชน

โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาสซึ่งเป็นที่เคารพเลื่อมใสของประชาชน และมีบทบาทโดยตรงต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้ดำรงสืบไป ดังนั้นพระสังฆาธิการจึงเป็นพระภิกษุที่ปฏิบัติตามภารกิจของพระพุทธศาสนาที่จะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองและสร้างศรัทธาของพุทธศาสนิกชนต่อพระพุทธศาสนาและสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงของพระพุทธศาสนา (กรมการศาสนาและกระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้ ต้องการหาข้อสมมติฐานในเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น ทั้ง 6 ด้านยังคงมีปัญหาใดที่เกิดขึ้นแล้วยังคงมีการแก้ไขที่ไม่ตรงประเด็น หรือการแก้ไขยังไม่ลุล่วงจนเกิดข้อผิดพลาดในการบริหารคณะสงฆ์ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น เพราะคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่นมีเขตการปกครองขนาดใหญ่กว่าอำเภออื่นๆ ในจังหวัดขอนแก่น ซึ่งนั่นก็หมายถึงพระสังฆาธิการในเขตปกครองก็ย่อมมีจำนวนมากเช่นกัน การบริหารจัดการจึงต้องไปเป็นด้วยความเรียบร้อยดังตามกฎหมายและเพื่อเป็นการเสริมศักยภาพในการบริหารงานคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตอำเภอเมืองขอนแก่น จึงได้ทำงานวิจัยนี้ขึ้นมาเพื่อสำรวจความรู้ความสามารถในการทำงานของพระสังฆาธิการว่ามีศักยภาพมากน้อยเพียงใด ในการบริหารงานด้านต่างๆ และเพื่อเป็นการสำรวจดูว่ามีด้านใดที่ขาดตกบกพร่องหรือไม่ และเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ดีต่อประชาชนทั่วไปและตัวของพระสังฆาธิการเองเพราะตามที่ได้กล่าวไปแล้วว่า พระสังฆาธิการนั้นเป็นผู้ใกล้ชิดประชาชนและเป็นผู้ที่จะช่วยส่งเสริมทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง และจะสามารถพัฒนาสังคมความเป็นอยู่ได้เป็นอย่างดีและชุมชนก็จะเกิดการพัฒนาตามเพราะงานทั้ง 6 ด้านของคณะสงฆ์นั้นสามารถเอื้อกุลให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดีมากรวมไปถึงสถาบันทางการศึกษาหรือที่เรียกว่า บวร คือ บ้าน วัด โรงเรียน หากพระสังฆาธิการมีการบริหารจัดการที่ดีสิ่งเหล่านี้ก็จะมีการพัฒนาขึ้นมาและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคมก็เพราะด้วยอาศัยความรู้ความสามารถของพระสังฆาธิการนั่นเองเพราะวัดและชุมชนมักจะมีกิจกรรมที่ทำร่วมกันอยู่เสมอ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

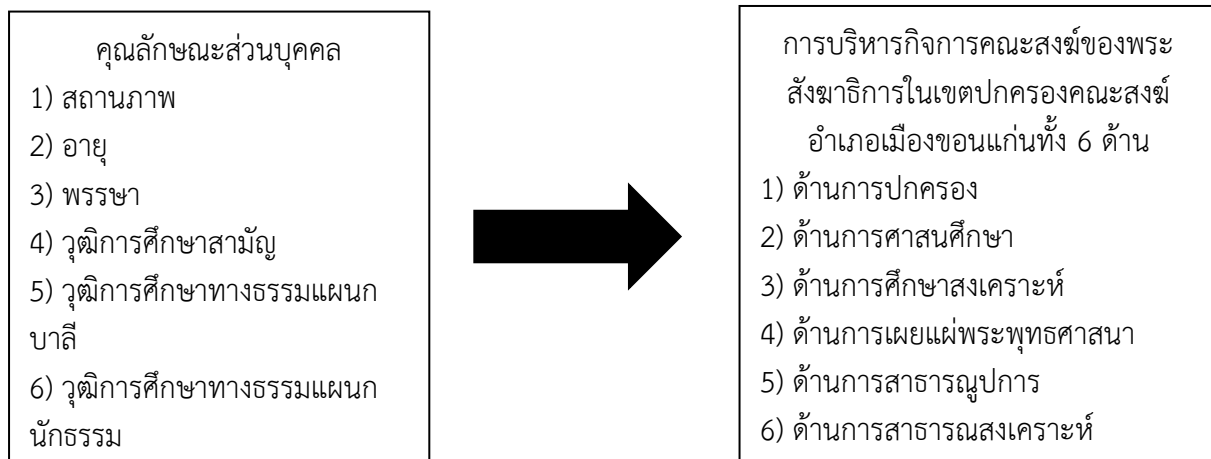
1. เพื่อศึกษาการดำเนินการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น

ขอบเขตการวิจัย

ผู้วิจัยต้องการศึกษา การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น ตามภารกิจการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ซึ่งได้กำหนดภารกิจของคณะสงฆ์หรือของ พระสังฆาธิการที่ต้องปฏิบัติเป็นรฐะหน้าที่ 6 ด้าน ได้แก่ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ 6) การสาธารณสงเคราะห์ โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ตัวแปร คุณลักษณะส่วนบุคคล

ตัวแปร การดำเนินการการบริหารกิจการคณะสงฆ์

แผนภาพแสดง : กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น เป็นการศึกษาวิจัยแบบผสมผสานทั้งวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ (Mixed Methods) ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1.1 กลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณเป็นพระสงฆ์และสามเณรที่อยู่ในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น จำนวน 265 รูป

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ พระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น จำนวน 6 รูป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือการวิจัยเชิงปริมาณ คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย 1) สถานภาพ 2) อายุ 3) พรรษา 4) วุฒิการศึกษาสามัญ 5) วุฒิการศึกษาทางธรรมแผนกบาลี 6) วุฒิการศึกษาทางธรรมแผนกนักธรรม ส่วนที่ 2 การดำเนินการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่นทั้ง 6 ด้าน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิด (Open Ended Question) เพื่อสอบถามปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น ทั้ง 6 ด้าน

2.2 เครื่องมือการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คุณลักษณะส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น ทั้ง 6 ด้าน ส่วนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะตัวอย่างข้อความจากแบบสัมภาษณ์

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ สถิติที่ใช้คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ใช้สำหรับ

การอธิบายลักษณะทั่วไป ของกลุ่มตัวอย่างและประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น สถิติที่ใช้ คือ ค่าความถี่ (frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(Standard Deviation)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย สามารถตอบตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การดำเนินการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.71 เมื่อพิจารณาในรายด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านการสาธารณสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 ด้านการศึกษาสงเคราะห์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 ด้านการสาธารณูปการและด้านการปกครอง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 ด้านการเผยแผ่ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 ด้านการศาสนศึกษา อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 มีรายละเอียดดังนี้

1) ด้านการปกครอง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถาม พบว่า ข้อที่ 1 มีการควบคุมดูแลพระภิกษุ-สามเณรในการปกครองให้สงบเรียบร้อย จนถึงข้อที่ 5 มีการออกกฎระเบียบข้อบังคับแก่พุทธศาสนิกชน อยู่ในระดับมากทุกข้อ

2) ด้านการศาสนศึกษา พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.61 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถาม พบว่า ข้อที่ 1 มีการสอนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและนักธรรมขึ้นภายในวัด จนถึงข้อที่ 5 มีการส่งเสริมให้พระภิกษุ-สามเณรเรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์เพื่อนำความรู้มาพัฒนาวัด อยู่ในระดับมากทุกข้อ

3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถาม พบว่า ข้อที่ 1 วัดมีการจัดตั้งศูนย์การเรียนพระพุทธศาสนาวินายก จนถึงข้อที่ 5 มีการจัดหาเงินอุดหนุนและมอบทุนการศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณรและเยาวชน อยู่ในระดับมากทุกข้อ

4) ด้านการเผยแผ่ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.68 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถาม พบว่า ข้อที่ 1 มีการจัดโครงการธรรมสัญจร จนถึงข้อที่ 5 มีการจัดปฏิบัติธรรมในพรรษา อยู่ในระดับมากทุกข้อ

5) ด้านการสาธารณูปการ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.69 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถาม พบว่า ข้อที่ 1 มีการก่อสร้างและดูแลาวรวัดภายในวัดและที่ธรณีสงฆ์ จนถึงข้อที่ 5 มีการซ่อมแซมอาคารสถานที่ พัสตุ ครุภัณฑ์ให้พร้อมใช้งาน อยู่ในระดับมากทุกข้อ

6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อคำถาม พบว่า ข้อที่ 1 มีการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนในการสร้างสาธารณะประโยชน์ จนถึงข้อที่ 5 มีการจัดตั้งสถานสงเคราะห์คนชราและเด็กถูกทอดทิ้งเป็นต้น อยู่ในระดับมากทุกข้อ

2. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะการดำเนินการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น พบว่า

1) ด้านการปกครอง : พระสังฆาธิการควรปกครองและกำกับดูแลพระสงฆ์ให้ศึกษาและปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมายที่พระสงฆ์ควรรู้ และกฎหมายอาญา และให้ปฏิบัติ เพื่อแก้ไขปัญหาพระสงฆ์บางกลุ่มประพฤติผิดนอกรีต ไม่ยำเกรงกฎหมายและกฎหมายอาญา นำมาซึ่งความเสื่อมเสียแก่พระพุทธศาสนา

2) ด้านการศึกษา : พระสังฆาธิการควรศึกษาพุทธศาสตร์, ศาสตร์การบริหารศาสนกิจ เพื่อมั่นในหลักพระพุทธศาสนาและหลักการบริหารคณะสงฆ์ และควรส่งเสริมสนับสนุนกุลบุตรให้เข้ามาบวช และให้ศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยควบคู่ฝ่ายสามัญทุกระดับตั้งแต่มัธยมและอุดมศึกษาอย่างจริงจัง เพื่อแก้ไข ปัญหาการขาดแคลนพระสงฆ์ และยกระดับพระสงฆ์ให้มีภูมิรู้ภูมิธรรมในด้านพระพุทธศาสนากับศาสตร์ สมัยใหม่

3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ : พระสังฆาธิการควรจัดตั้งกองทุน/มูลนิธิการศึกษา เพื่อช่วยเหลือ เด็กและเยาวชนที่มีความประพฤติดี เรียนดี แต่ยากจนให้ได้รับโอกาสในการศึกษาตั้งแต่ระดับประถมศึกษา จนถึงอุดมศึกษา

4) ด้านการเผยแผ่ : พระสังฆาธิการควรส่งเสริมสนับสนุนพระสงฆ์ให้เก่งในการเผยแผ่ธรรม ยกระดับให้เป็น “พระธรรมทูตเผยแผ่ธรรมสมัยใหม่” ด้วยการจัดโครงการอบรมเข้มวิชาพระธรรมกถึกแบบ อนุรักษ์นิยมเพื่อรักษาจารีตเดิม และแบบสมัยใหม่เพื่อปรับใช้ให้เหมาะสมกับบุคคล ชุมชน สถานที่ และโอกาส สามารถนำสื่อโซเชียลมาเป็นเครื่องมือเผยแผ่ธรรมเข้าถึงคนรุ่นใหม่ได้มากขึ้น เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลน พระนักเผยแผ่พระพุทธศาสนา และยกระดับพระนักเผยแผ่ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญในการใช้โซเชียลเผยแผ่ธรรมได้ อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นควรตั้งกองทุนเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อสนับสนุนการอบรมหรือค่าใช้จ่าย ในการเผยแผ่ธรรม

5) ด้านการสาธารณูปการ : พระสังฆาธิการควรสนับสนุนส่งเสริมให้พระสงฆ์เรียนรู้วิชางาน ก่อสร้าง, งานบูรณปฏิสังขรณ์ งานพุทธศิลป์ และกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อดูแลการก่อสร้างอาคาร สถานที่ เสนาสนะและถาวรวัตถุภายในวัด เพื่อให้มีสภาพดี คุ่มค่า คงทน ไม่เกิดข้อผิดพลาดและขัดข้องกฎหมาย และ ควรอบรมการจัดทำบัญชีรายรับรายจ่ายของวัด เพื่อให้รู้จักการใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า

6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ : พระสังฆาธิการควรจัดตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์ประจำวัด และของคณะสงฆ์อำเภอ เพื่อนำกองทุนไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยหรือได้รับความเดือดร้อนจากวาตภัย อุทกภัย หรือโรคระบาด เป็นต้น

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 การดำเนินการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครอง คณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น 6 ด้าน ดังนี้

1. ด้านการปกครอง ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า คณะ สงฆ์ได้ให้ความสำคัญต่อการปกครองและการบริหารวัดเป็นอย่างยิ่งซึ่งเน้นให้พระสงฆ์และสามเณรให้ตระหนัก ถึงการอยู่ร่วมกันตามหลักพระธรรมและพระวินัย ที่พระสงฆ์และสามเณรทุกรูปจะต้องปฏิบัติตามและพระ สังฆาธิการและผู้ที่ได้รับมอบหมายจากเจ้าคณะอำเภอในการดูแลคณะสงฆ์ในแต่ละวัดให้ปฏิบัติตามพระธรรม วินัยให้มีความคิดที่ก้าวหน้า ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระเกษมศักดิ์ อาสนะทอง (2553) ได้กล่าวไว้ว่า พระสังฆาธิการการบริหารกิจการคณะสงฆ์แสดงให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าที่เป็นไปในทิศทางเดียวกับพุทธจักร และอาณาจักร เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสังคม ตลอดถึงการพัฒนากุศลกร การศึกษาและอื่นๆที่เกี่ยวข้อง กับคณะสงฆ์ โดยใช้หลักหน้าที่ของพระสังฆาธิการ 6 ด้าน มาใช้ในการบริหารงานต่างๆของคณะสงฆ์และ

สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ (2561) ได้กล่าวไว้ว่า เจ้าคณะพระสังฆาธิการที่ทำงานร่วมกันเข้าร่วมโครงการทั้งพระสงฆ์ เยาวชน ประชาชนทั่วไป ผู้นำชุมชน และส่วนงานราชการการบริหารงานของพระสงฆ์ทั้ง 2 ฝ่ายคือฝ่ายมหานิกายและฝ่ายธรรมยุตจึงทำให้เห็นว่าการบริหารของพระสังฆาธิการนั้นมีประสิทธิภาพอย่างมากเพราะพระสงฆ์ทั้ง 2 ฝ่ายร่วมมือกันขับเคลื่อนงานไปด้วยกัน

2. ด้านการศึกษา ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า พระสังฆาธิการจัดให้มีการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติธรรมแก่พระสงฆ์ สามเณร ทั้งแผนกธรรม และแผนกบาลี รวมทั้งส่งเสริมให้พระสงฆ์ สามเณร ได้เรียนภายนอกสำนักเรียนด้วย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระปลัดเกียรติศักดิ์ สีนพวิรรกุล (2548: 23) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษา การเผยแผ่ และการสงเคราะห์ซึ่งในส่วนการศึกษานั้น เป็นการให้บริการด้านการศึกษาแก่พระสงฆ์ คือ การมีโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระธนดล นาคพิพัฒน์ (2551) ได้กล่าวไว้ว่า พระภิกษุสามเณร ควรที่จะปฏิบัติตามพระวินัยอย่างเคร่งครัด มีกองทุนส่งเสริมด้านการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร ให้พระภิกษุสามเณร ได้เอาใจใส่ต่อกิจการด้านพระพุทธศาสนา ให้พระภิกษุสามเณร มีความพร้อมที่จะดำเนินกิจกรรมบางอย่างภายในวัดอย่างมีระเบียบ

3. ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า การบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า พระสังฆาธิการทุกระดับได้ให้การศึกษาด้านคุณธรรมและจริยธรรมที่จะอำนวยความสะดวกแก่เด็กและเยาวชนตลอดถึงการสงเคราะห์เด็กและเยาวชนให้ได้รับการศึกษาเล่าเรียนและการสนับสนุนด้านทุนทรัพย์ปัจจัยและอุปกรณ์เครื่องอำนวยความสะดวกในการศึกษาเล่าเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหาธุดิ รุ่งชัยวิฑูร (2557) ได้กล่าวไว้ว่า พระสังฆาธิการในด้านการศึกษาสงเคราะห์ยังคงมีการบริหารจัดการทางด้านการศึกษาโดยมุ่งเน้นการสงเคราะห์ประชาชนในด้านการศึกษาซึ่งยังคงให้ประชาชนได้รับการศึกษาทางพระธรรมวินัยควบคู่ไปกับการปฏิบัติตนนอกจากนี้ก็ยังมุ่งเน้นให้มีการศึกษาวิชาการทางโลกควบคู่กันไปด้วยและสอดคล้องกับ กรมการศาสนา (2539: 5-6) ได้กล่าวว่า การศึกษาสงเคราะห์เป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและการจัดการศึกษาในการเตรียมความพร้อมแก่เด็กปฐมวัยได้แก่ ศูนย์พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเอกชนการกุศล ของวัดการมอบทุนการศึกษาแก่นักเรียนนักศึกษา เป็นต้น

4. ด้านการเผยแผ่ ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด พบว่า พระสงฆ์ สามเณรและทั้งอุบาสกและอุบาสิกาสาธุชนทั่วไป มีการบรรยายหรือปาฐกถาธรรม การจัดศาสนพิธีต่างๆ เพื่อรักษาพิธีและวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาและการให้ธรรมะหรือการสนทนาธรรมแก่ประชาชนในชุมชนและสังคม ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ คุณ โทชนันท์และเทพพร มังธานี (2546) ได้กล่าวไว้ว่า พระสังฆาธิการจะต้องมีกายภาวนา คือจะต้องรู้เทคนิควิธีการพัฒนาทางด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ที่จะสามารถทำให้วัดเป็นศูนย์ในการเผยแผ่ ทำให้ประชาชนได้รับความรู้และเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนทั้งนี้พระสังฆาธิการจะต้องมีสัปปาณาหมั่นตรวจตราดูแลใส่ใจในงานของตนเสมอและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ฉันทนา กล่อมจิต (2546) ได้กล่าวไว้ว่า การเผยแผ่ศาสนาธรรมได้จัดอบรมปฏิบัติธรรมและกิจนิมนต์ภายในและภายนอกประเทศจัดการอบรมปฏิบัติธรรมสัณยการมีการเผยแผ่ธรรมะด้วยสื่อต่างๆ

5. ด้านการสาธารณูปการ ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า การก่อสร้างและบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสมบัติไว้ในวัดด้วยการรักษา ซ่อมแซม ปรับปรุง ตกแต่งศาสนวัตถุและศาสนสถานที่มีอยู่เดิมให้มั่นคงถาวรและก่อสร้างเพิ่มเติมให้เพียงพอ ประหยัดและคุ้มค่าแก่การปฏิบัติศาสนกิจของพระสงฆ์ สามเณร และอุบาสก อุบาสิกา เพื่อเป็นการสืบต่อและดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาให้มั่นคงและวัฒนาถาวรซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พระธรรมกิตติวงศ์(ทองดี สุรเตโช). (2551: 1106) ได้กล่าวว่า สาธารณูปการ เป็นงานประจำของเจ้าอาวาสอย่างหนึ่งซึ่งถือว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำ ทั้งนี้เพื่อสร้างสิ่งที่เป็น รักษาสถาปัตยกรรมที่มีอยู่แล้วไว้ให้ดี และซ่อมแซมสิ่งที่ชำรุดทรุดโทรมให้คงสภาพไว้ เพื่อประโยชน์แก่ชุมชนและพระสงฆ์ภายในวัด

6. ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินการการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า พระสังฆาธิการมีการดำเนินกิจการสาธารณประโยชน์เพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลแก่ประชาชนในชุมชนและสังคมทั้งในที่ใกล้และที่ไกลโดยการจัดกิจกรรมอันเป็นสาธารณสมบัติหรือสาธารณกุศล เช่นการให้ความรู้ในการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและให้ดำรงชีวิตแบบพอเพียงโดยเฉพาะการช่วยเหลือสังคมในด้านธรรมะเพื่อปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดให้มีและให้เจริญภายในจิตใจของประชาชนตลอดถึงการช่วยเหลือด้านวัตถุที่อำนวยความสะดวกแก่การปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากที่สุดหรือในเวลาที่เหมาะสมที่ประชาชนเดือนร้อน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มนัส ภาควงศ์และคณะ (2540) ได้กล่าวว่า การบริหารที่ทุกคนมีส่วนร่วมรับฟังความคิดเห็นในลักษณะการปรึกษาหารือโดยมุ่งประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนและสอดคล้องกับผลการวิจัยของ มาณีไชย ธีรานวัตรศิริและคณะ (2541) ได้กล่าวไว้ว่า บทบาทที่สำคัญที่สุดของพระสงฆ์ในยุคโลกาภิวัตน์คือการอบรมสั่งสอนจริยธรรมและแนวทางการดำรงชีวิตที่ดำรงถูกต้องให้แก่ประชาชนการอบรมสั่งสอนและให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรและการอบรมตน

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น พบว่า พระสังฆาธิการควรกำกับดูแลพระสงฆ์ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เคารพกฎหมายคณะสงฆ์และกฎหมายบ้านเมือง เพื่อแก้ปัญหาพระประพฤติผิดนรก, ควรส่งเสริมให้ศึกษาฝ่ายธรรมและฝ่ายสามัญ เพื่อให้เข้าใจคติโลกและคติธรรม, ควรจัดตั้งกองทุนการศึกษา เพื่อช่วยเหลือเด็กและเยาวชนที่มีความประพฤติดี เรียนดี แต่ยากจน, ควรส่งเสริมสนับสนุนให้ขานานในการเผยแผ่ธรรม เพื่อให้พระพุทธศาสนาเจริญก้าวหน้ามั่นคงสถาพร, ควรสนับสนุนให้เรียนรู้วิชาการก่อสร้างและงานบูรณปฏิสังขรณ์ เพื่อให้ถาวรวัตถุภายในวัดเกิดประโยชน์สูงสุด ประหยัดและคุ้มค่า, และควรจัดตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์ เพื่อช่วยเหลือผู้ได้รับความเดือดร้อนสอดคล้องกับ พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์ (2560) ได้ทำวิจัย เรื่อง การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พระสังฆาธิการควรบริหารกิจการคณะสงฆ์ ดังนี้ 1) ด้านการปกครองอาศัยหลักพระธรรมวินัยปกครองคณะสงฆ์จัดประชุมพระสังฆาธิการ และบริหารงบประมาณภายในวัด 2) ด้านการศาสนศึกษา ปฏิบัติตามนโยบายของมหาเถรสมาคมส่งเสริมพระภิกษุ สามเณรให้ศึกษาด้านพระปริยัติธรรมนันทกรรม บาลี และปริยัติสามัญ และจัดหางบประมาณสนับสนุนการศึกษา 3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์จัดตั้งกองทุนการศึกษาจัดตั้งโรงเรียนส่งเสริมการศึกษาสงเคราะห์ ทำงานร่วมกับชุมชนเป็นกลุ่มบวรบ้าน วัด และโรงเรียน 4) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาผลิตบุคลากรพระภิกษุ สามเณรให้มีความรู้จัดกิจกรรมการทางพระพุทธศาสนา และสร้าง

เครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนา 5) ด้านสาธารณูปการวางแผนการส่งเสริมสาธารณูปการซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์ สาธารณูปการและจัดหาทุนทรัพย์ในการสนับสนุนสาธารณูปการ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ร่วมมือกับชุมชนจัดสาธารณสงเคราะห์วางแผนและนโยบายร่วมกับชุมชนจัดโครงการต่างๆ ร่วมกับชุมชนโดยยึดวัดเป็นศูนย์กลาง

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย

จากการศึกษาวิจัย สรุปเป็นองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย ดังนี้

แนวทางการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น

บทบาทคณะสงฆ์ 6 ด้าน	ปัญหา	แนวทางแก้ไข
การปกครอง	พระสงฆ์ไม่ตั้งอยู่ในกรอบพระธรรมวินัย	ควรกำกับดูแลพระสงฆ์ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย เคารพกฎหมายคณะสงฆ์และกฎหมายบ้านเมือง
การศาสนศึกษา	พระสงฆ์ไม่ใส่ใจศึกษาพระธรรมวินัย และศาสตร์สมัยใหม่	ควรส่งเสริมให้ศึกษาฝ่ายธรรมและฝ่ายสามัญ
การศึกษาสงเคราะห์	เด็กและเยาวชนไทยยากจน ขาดแคลนทุนการศึกษา	ควรจัดตั้งกองทุนการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชน
การเผยแผ่	ขาดแคลนพระธรรมทูตผู้เชี่ยวชาญในการเผยแผ่ธรรม	ควรฝึกอบรมให้ชำนาญในการเผยแผ่ธรรมทุกมิติ
การสาธารณูปการ	ถาวรวัตถุในวัดมีราคาสูง ไม่คุ้มค่า ไม่ได้มาตรฐานการก่อสร้าง ตลอดถึงถาวรวัตถุในวัดเสื่อมโทรม	ควรฝึกอบรมพระสงฆ์ให้เรียนรู้งานก่อสร้างและงานบูรณปฏิสังขรณ์
การสาธารณสงเคราะห์	สังคมได้รับผลกระทบจากภัยต่างๆ เช่น น้ำท่วม ไฟไหม้ อยู่เสมอ	ควรจัดตั้งกองทุนสาธารณสงเคราะห์

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรกำหนดนโยบายให้มีการจัดทำโครงการอบรมพระสังฆาธิการเพื่อเพิ่มศักยภาพของพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน

1.2 ควรมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนพระสังฆาธิการที่ศักยภาพในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน ให้เป็นศูนย์เรียนรู้และสร้างเครือข่ายให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ควรนำผลของการศึกษานี้ไปเป็นข้อมูลในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้มีประสิทธิผลและประสิทธิภาพในการบริหารงานมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรนำปัญหาที่ได้จากการศึกษานี้มาปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่ยังมีปัญหาย่อยโดยให้ทุกวัดภายในเขตการปกครองคณะสงฆ์อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ควรมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหานี้

2.3 ควรมีการปรับปรุงกลยุทธ์และบูรณาการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้เข้ากับยุคสมัยที่เปลี่ยนไปตามกาลเวลาแต่ก็ยังให้ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักในการบริหารที่สำคัญอยู่

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรศึกษาการบริหารวัดหรือการบริหารกิจการคณะสงฆ์ ในการให้ความร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชน

3.2 ควรมีการศึกษาจากกลุ่มพระภิกษุ สามเณรหรือกลุ่มตัวอย่างของวัดหรือของคณะสงฆ์ตลอดถึง ประชาชนที่มีจำนวนมากกว่านี้

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติกฎระเบียบและคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

_____. (2539). *คู่มือการจัดการศึกษาสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.

_____. (2535). *พระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 (ฉบับที่ 2)*. กรุงเทพฯ: กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ.

คุณ โทจันทร์ และเทพพร มั่งธานี. (2546). *รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดมหาพุทธารามอำเภอเมืองศรีสะเกษจังหวัดศรีสะเกษ*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการศึกษาแห่งชาติ.

ฉันทนา กล่อมจิต. (2546). *รูปแบบการจัดการศึกษาและเผยแผ่ศาสนาธรรมของวัดในพระพุทธศาสนา : กรณีศึกษาวัดป่าบ้านค้ออำเภอเมืองอุดรธานีจังหวัดอุดรธานี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

พระเกษมศักดิ์ อาสนะทอง. (2553). *บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์อำเภอชุมแสง จังหวัดนครสวรรค์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูจันทสารสุตกิจ และคณะ. (2562). *รูปแบบการบริหารความเปลี่ยนแปลงของคณะสงฆ์ภาค 1. วารสาร มจร สันติศึกษาปริทรรศน์*. 7(4), 995-1006.

พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ. (2561). *รูปแบบการดำเนินการโครงการสร้างความปรองดองสมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา “หมู่บ้านรักษาศีล 5”ของพระสังฆาธิการในจังหวัดสุราษฎร์ธานี*. วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูเมตตามงคลวิศิษฐ์. (2560). *การบริหารงานกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร*. *วารสารสถาบันวิจัยญาณสงวร*. 8(2). 59-69.

พระครูสังฆรักษ์ภุชงค์ตมณ สุเมโธ. (2553). *ประสิทธิภาพการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตอำเภอลำลูกกา จังหวัดปทุมธานี*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธนดล นาคพิพัฒน์. (2551). *การบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์*. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2551). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาอธิบายศัพท์และแปลความหมายคำวัด*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระปลัดเกียรติกศักดิ์ สันทวีวรกุล. (2548). *บทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัดกระบี่*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระมหาธุดิ รุ่งชัยวิฑูร. (2557). *รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์*. คุุณินพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มนัส ภาคภูมิและคณะ. (2540). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน*. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน กรมการศาสนา.
- มาณีไชย อีรานูวัฒน์ศิริและคณะ. (2541). *ความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากรในอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย*. รายงานการวิจัย. คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- เมฆา วิรุฬหก. (2559). *คณะสงฆ์ไทยเคยปกครองแบบ “แบ่งแยกอำนาจ” อย่างประชาธิปไตย ก่อน “สฤษดิ์” ล้มเลิก*. สืบค้นเมื่อ 15 ส.ค. 2563. จาก https://www.silpa-mag.com/history/article_1840

